

voor de afgevaardigden uit Indië een uitzonderingspostie schiep.

Zij zou eigenlijk de meening doen post vallen: in Indië mag men wel het gezag van de Schrift aanlasten en in Nederland niet.

Maar er is meer.

De Indische predikanten zijn natuurlijk in Nederland beroepbaar. Ware Indië aangaande „de kwestie“ niet te vertrouwen, dan zouden de Indische predikanten, die hier door een kerk worden begeerd, zich aan een bijzondere examinate in zake hun rechtzinnigheid moeten onderwerpen.

En dat niet alleen.

Het besluit der Synode, dat alom zal worden toegezien, dat geen dwalingen als die van Dr. G. binnensluipen, geldt ook voor Indië. Onder de kerken, waaraan van dit alles kennis zou worden gegeven, worden de Indische afzonderlijk genoemd.

Het kerkverband noodzaakt alzoo onze Indische kerken met die uit het moederland één en dezelfde gedragslijn te volgen.

Wij moeten, gelijk tot heden, op onze kerken in Indië aan kunnen.

Wij bidden dan ook de broeders aldaar de bijzondere leiding des Heiligen Geestes toe.

— Voorlichting.

Men moge verwijten, dat zij, die er meer van wisten, over het geheel niet vroeg genoeg ons Gereformeerde volk hebben voorgelicht, men zal er zeker niet over klagen, dat er na de Synode niet genoeg voorlichting komt.

Voor eerst verscheen afzonderlijk bij den uitgever Kok de bundel, waarin het dogmatisch-exegetisch rapport en zowel de dogmatisch-exegetische als de kerkrechtelijke conclusies voorkomen. Jammer, dat door een vergissing ook het kerkrechtelijk rapport zelf er niet in is opgenomen en dat, ofschoon het althans voor de uitgave der Acta was afgesproken, de citaten in een vreemde taal, voorkomend in het dogmatisch-exegetisch rapport, niet zijn vertaald.

Dan verrijkte Prof. G. Ch. Aalders ons met zijn bekende exegetische studie: De Exegese van Gen. 2 en 3 en de bestissing der Synode van Assen. Helder en zelfs voor niet wetenschappelijke, die niet schrikken voor een paar vreemde woorden, bevattelijk, leent zij zich als een uitstekende gids door de duisternis van exegetische problemen. Zij kwam uit bij denzelfden uitgever.

Insgelijks de Open Brief, die op last der Synode door Dr. J. Thijs is opgesteld, geassisteerd door

De Ploos van Amstel van Steenwijk en Prof. Ridderbos en aan alle kerken is gezonden. Hij geeft een scherpzinnige analyse van de ingebrachte bezwaren en ontzenuwt die op alleszins loffelijke wijze.

Hoewel wij hierna niet beweren, dat er nog geen brochure bij kan, kan men over deze voorlichting tevreden zijn.

Al deze uitgaven zijn tegen een lagen prijs verkrijgbaar gesteld, zoodat verwacht mag worden, dat ieder belijdend en catechiseerend lid onzer kerken ze aanschaffte.

Aan het verzoek om dezelfde stof nog eens in ons blad te verwerken, kunnen wij niet voldoen.

Het zou niet alleen den schijn hebben, alsof wij het geleverde werk, dat zoo voortreffelijk is, nog wilden verbeteren, maar tegen het belang van een doeltreffende arbeidsverdeling ingaat.

De veel en vaak ook terecht geloopte efficiency zou door ons niet worden toegepast.

Wij rekenen het tot de taak van onze wettelijke pers om bezwaren, welke na de Synode zijn opgeworpen en moeilijkheden, welke zich sinds hebben voorgedaan, onder de oogen te zien en daarover naar vermogen licht te laten schijnen.

— De spin.

De vorige week vingden wij ons artikel over „het recht van inkvisitie“ aldus aan:

„Wanneer wij zeggen, dat aan de kerk het recht van inkvisitie toekomt, zal dit misschien sommigen met verwondering vervullen.

En als wij er geen verklaring aan toevoegden, zou dit een niet onsmakelijk kluitje kunnen worden voor liberale, neutrale en schismatische pers.

Mogelijk maakt men het na de nadere verklaring er toch wel van.

Zoo iets valt nooit van te voren te bepalen. Terwijl wij dit schreven — wij willen er wel eerlijk voor uitkomen — dachten wij zeker niet in de laatste plaats aan den Kerknieuws-redacteur van de „N. R. C.“

Het „zoo zijn onze manieren“ heeft hij al te dikwijls gezongen, dan dat de deum oryan niet in onze ooren zou zijn blijven hangen.

Natuurlijk maakte hij geen melding van de enkele zinnen, hierboven aangehaald, waarmee wij ons artikel inleidden.

Die mochten eens misverstand bij zijn lezers wegnemen!

„Dan viel heel zijn boutade in het water!“

En ja hebt niet maar zoo direkt een andere bij de hand!

met de voorstelling, dat deze wereld aan den duivel zou zijn overgeleverd. Juist omgekeerd, het volk van Israël had van zijn profeten geleerd, dat de wereld in haar geheel, de wereld, als onverbreekelijke eenheid gezien, God toebehoorde. Niets kon Zijn raad breken; hoog en rustig zat Hij daar boven de wolken, en wie had Zijn wil wederstaan? Wel mocht binnen de grenzen van het geschapen leven de duivel zijn spel spelen en tot op zekere hoogte ook invloed oefenen ten kwade, maar er was toch geen sprake van, dat God hem het „regiment“ zou hebben overgelaten. Evenwel — zoo wordt dan verder geredeneerd — men is aan deze hoogstaande leer van den éénen, onweerstaanbaren God, niet trouw gebleven. Het dualisme bracht het bederf. De overtuiging groeide, dat de duivel de wereldheerscher was, de overste van deze wereld; en dat „deze wereld“ dus aan den duivel overgelaten was; hij regeerde daarin en beschikte over haar als over zijn wettig, hem toegewezen, domein. Met name in het evangelie van Johannes, zoo zegt men dan, komt deze voorstelling voor den dag; en de drie boven reeds genoemde teksten uit het Evangelie van Johannes moeten dan als bewijssplaats dienst doen. En zoo werd de weg gebaad tot dergelijke voorstellingen, die in het gnosticisme gretig ingang vonden.

Ja, men gaat nog verder, en weet hier heel precies, hoe alles in zijn werk gegaan is.

Het heet, dat we hier een kruising van perzische en griekse gedachten en ideeën moeten zien. Van perzische — want uit het Parsisme, de religie der Perzen, komt reeds de donker gekleurde, prediking van het dualisme naar u toe; er is een tegenstelling tusschen den god van het goede en dien van het kwade. En daar tegenover staan dan ook griekse invloeden — de dualistisch gedachte tegenstelling tusschen de stoffelijke en de niet-stoffelijke wereld. Daaruit zou dan ontstaan zijn die wel bij uitstek pessimistische, gnostische, wereldbeschouwing, die de wereld van beneden, de stoffelijke wereld, als verdorven beschouwde, en die ze besloten zag in de macht van demonischen wellust en ongodelijken wil tot kwaad.

Niet, dat men zeggen wil, dat het Evangelie van Johannes reeds met volle bewustheid dien kant uit wil. O neen. Het heeft alleen maar de brug geslagen, naar men meent, tot deze pessimistisch-dualistische duivelverklaring. Het Evangelie van Johannes zelf worstelde nog, naar men meent te weten — het worstelde nog met de dubbele voorstelling: die van vroeger en die van later. Het „dualisme“ van Johannes moge in de praktijk harder woorden aandurven en krasser vonnis over deze wereld vellen dan dat van Paulus, — maar als het op de theorie aankomt, dan (zoo beweren sommigen) is het veel minder belijdend en wordt lang niet zoo scherp uitgewerkt. Johannes is dan de man, die tusschen zijn verschillende, uiteenlopende „stemmingen“ geen eenheid zien kan, en die dan ook meer dualistisch voelt tegen zijn wil, dan dat hij zoo denkt met zijn wil; het waren meer de anderen, die wat in hem

De liberale Kerknieuws-redacteur ontdekt hier iets tragisch en ziet daar tragiek.

Voortius zou zeggen: krokodillentranen.

Wij werden door zijn (n.l. des liberalen Kerknieuws-redakteurs) geschrijf herinnerd aan de oude spreuk, dat waar de bij honig uit puurt, de spin venijn uitzuigt.

Gedurende heel het verloop van de kwestie-Geelkerken heeft de spin (alias Kerknieuws-redacteur „N. R. C.“) al in zijn muf en stoffig liberaal hoekje gezeten.

Telkens vloog ze op een vliegje of mugje af en zoog het leeg.

Ze is er echter niet dik en vet van geworden.

Of zonder beelddruk: de man heeft erg weinig invloed geoefend op de publieke opinie.

Hij leende zichzelf tot handlanger van den lister, maar het baatte hem niet.

Het is de vraag, of de spin wel één afgedwaald Gereformeerd vliegje in haar web heeft kunnen vangen.

De Gereformeerden zijn nog al voor de zuiverheid.

Zien zij een spin, dan grijpen zij heel gauw naar den ragebol.

Eén ding bewonderen wij in u, o spin.

Al wordt gij er mager bij, gij toont taal geduld.

Of moeten wij zeggen: een doctrinaire (spinnig) koppigheid?

Om even de spinnekopstaal te spreken: daar zit een diepe tragiek in.

Wij zouden (hoewel geen Synodaal „inkvisiteur“) willen adviseeren: zoek een ander hoekje op, arm heest.

Maar 't is waar: gij schijnt Gereformeerd bloed het liefst te lusten.

HEPP

Corrigendum. Men gelieve „fiscatie“ op blz. 262 van het vorig nummer te vervangen door „fixatie“. Naar fiscatie van het dogma ziet het er onder ons gelukkig niet uit.

H.

LITERATUUR EN KUNST.

„Helmut Harringa“.

Na onze artikelenreeks over de oorzaken der ziekelijke verschijnselen in de moderne romankunst weer tot de bespreking van nieuw-verschenen boeken overgaande, wijzen we allereerst op een uit het Duitsch vertaald roman van den laatste tijd.

nog maar als een duister vermoeden leefde, hardop geleerd en gepropageerd hebben. Bij hem zelf is het nog meer een vage schemer, een duistere dreiging van sombere gedachten, die de vreemde en den vrede willen bekampen. Nu eens gelooft hij, omdat hij het zoo „ziet“, dat de wereld heel slecht is, en dat ze aan den duivel zonder pardon is overgegeven; en dan, ja, dan komt hij onder meer tot het neerschrijven van dat radikale woord: „overste dezer wereld“. Maar later breekt weer het licht door de wolken en komt hij er weer boven op; en dan klinkt het van diezelfde „wereld“: alzo lief heeft God „de wereld“ gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Men ziet het: Johannes zelf komt er nog al genadig af; het waren meer zijn discipelen, zijn lezers, die later het bederf inbrachten in de theologie.

Maar voor ons is de kwestie toch, ook zoo, nog ernstig genoeg, om er even bij stil te staan. Want als het waar zou zijn, dat in Johannes' geest twee tegenstrijdige leerstellingen woelden en worstelden, en dat de eene voorstelling de andere wilde verdringen, dan is hij voor ons niet meer de geïnspireerde van Gods Geest; dan is Hij ook geen trouw overleveraar van Christus' woord; immers, het treft, dat juist in Christus' mond tot drie maal toe deze titel: „overste de(z)er wereld“ gelegd wordt door den evangelist; en als hijzelf nu niet klaar is met deze dingen en nog tegen zichzelf verdeeld is, kan hij dan wel op betrouwbare manier ons verhalen, wat Christus ons geleerd heeft?

Neen, wij kunnen er geen vrede mee hebben, als Johannes de evangelist, een dubbele voorstelling op zijn geest laat inwerken, die dan onverzonden en onoverwonnen strijd voert in zijn geest. Let wel, dit is heel anders dan dat in hetzelfde boek, in denzelfden bijbel, in denzelfden geest, twee parallel loopende gedachten beide tegelijk worden erkend: gedachten, die wel voor ons begrip niet te vereenigen zijn, doch die elkaar niet uitsluiten, doch juist omgekeerd: elkander aanvullen. Zoo staat het b.v. er voor in den bijbel, als hij tegelijkertijd predikt, dat wij, menschen, besloten liggen onder een volmaakt soeverein bestel, dat over ons beschikte, eer wij het wisten, eer wij zelfs bestonden, en ook, dat wij voor ons doen en laten verantwoordelijk zijn. En evenzoo staat het geval, als de bijbel ons in veel andere dingen dwingt, twee dingen tegelijkertijd aan te nemen, die wij weliswaar als twee waarheden zien, maar die in God volkomen één zijn en daarom eigenlijk de keerzijde van dezelfde zaak zijn: waarheid en aanvulling-waarheid, om het eens heel gebrekkig te zeggen. — Maar zoo staat het niet in de kwestie, die ons nu bezig houdt. Het dualisme, in den boven aangegeven zin is geen aanvulling van de leer van Gods volstrekte opperheerschappij en alleen-heerschappij, maar is daarmee in openlijken strijd. Het is hier niet: het één EN het ander; maar hier geldt: het één OF het ander. En als het waar was, dat de latere lezers van Johannes' evangelie

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Over den Satan.

(De namen.)

Overste dezer wereld.

Drie plaatsen in den bijbel zijn er, waar aan den Satan de naam „overste dezer wereld“ wordt toegekend; en alle deze 3 plaatsen komen in hetzelfde boek voor: het evangelie van Johannes. Men leze: 12: 31; 16: 11; 14: 30.

„Overste dezer wereld“

De naam kan licht tot misverstand aanleiding geven, en zal dat zeker doen bij wie verzuimt, zich omtrent het spraakgebruik van den bijbel voortaf degelijk en nauwkeurig tot nadenken te zetten.

Immers, men is zoo licht geneigd, uit dezen naam af te leiden, dat de bijbel aan den duivel een zeer groote macht toeschrijft. Ja, men heeft gemeend, dat hij erdoor als een soort van „Jegen-god“ werd gepredikt. Een „god“ van het kwade, die als concurrent tegenover den God van het goede stond. . . . Want, werd ook niet telkens en telkens weer in de Heilige Schrift God als de Overste van de wereld voorgesteld? Immers ja? Maar als dan naast dien goeden en heiligen Koning der wereld nog een andere overste der wereld optreedt, en dan een kwade, een booze, . . . dan was daarmee toch het dualisme in den bijbel ingedragen?

Het dualisme.

Wat — in dit verband — onder dezen naam wordt verstaan, laat zich gemakkelijk vermoeden.

Onder „dualisme“ verstaat men hier de leer, niet, dat er één allesbeheerschend God is, aan wien alles onderworpen is, en zonder wiens wil zich niets kan roeren of bewegen (ook de machten, die het kwade werken, niet), maar, dat er twee oer-beginselen, twee groot-machten zijn, en dan zoo, dat de één voor den ander niet onder doet en dat de één voor den ander niet behoeft te wijken: de macht van het goede, en daartegenover die van het kwade. Deze staan dus tegenover elkander niet als soeverein en (kwadwillig) onderdaan, doch als twee goden, als god en tegen-god. Twee soevereinen — ieder in eigen kring.

En heeft het er nu niet allen schijn van, alsof ook de bijbel dit dualisme aanhangt? Den eeuwigen God, Schepper van hemel en aarde, noemt hij Koning, Oppreker van al wat leeft. Maar als hij aan den Satan gelijkvuldenden titel schenkt (overste dezer wereld), wat is dit dan anders dan een toevallen aan de dualistische gedachte?

Men heeft dan ook niet nagelaten, in deze richting te spreken. De naam „overste dezer wereld“, zoo besluit men dan, is, gezien in het licht van de vroegere bijbelische, oud-testamentische prediking, niet minder dan een soort van ketterij te achten; hij is een droevig teeken van bederf in het christelijk denken. Oorspronkelijk — zoo gelooft men — leefde, in het Jodendom nog volstrekt

In den rege de productie onze bedoel gen „leesta boeken mak

Er zijn bi worden gen letterkunde leden sprak roman van I in den gees ligt naar ons te verneder genkend me

Reeds en de Duitsche kleur is ge lijke uithoe een scherpe de geweld der oorlogs natie zoo d niet weergee nog een, tro menschen e schen vertel

Het is z romankunst de belichtin oorzaakt we verhoudinge een „bezett van de vern sinds den o dan is de te tisch, fel er leen van K gelezen doe Wahnschaffe op om ver rijke hulp: met diepe d in tusschen de schaduw daar-van-daa eten, rossig-verontwaard Daatom gaat ken uit, — goede rom ligt er k voor zoove

In het duali meester-evan oog met de z lossing, dan ketterij opkw duivelprediki dat daar ligt geloof te ver ming te hre of, — wat o mythologisch dorven was. uer: het ge zijn openba christendom een vanzelfsp hannes' evan tusschen Chr reli“, ten slo heidenen: de kamp volbre

Wat moete

Het eenvo moet beginne len dan dadell naar van „de tweede, dat e

Wat het e kan in den b ben. Maar w gesproken w niet in aanm van God is, n en aan vernie en den val, I zij is „deze“ woordigen to kan worden als in 16: 11 „deze“ werle van „de“ w „deze“ wer de eene tekst worden.

Weinu, me van het begri er dan niets kunnen denket „dualisme“ dachte aan e van recht. M word, is dit ongerepte sel heit de dui bij geen were

ontdekt hier
men.
meralen Kerk
aan de onder-
nurt, de spin
kweslie-Ges-
tws-redakteur
beraal hoekje
mugje af en
geworden.
ft erg weinig
nie.
van den bus
n afgedwaald
heeft kunnen
or de zuiver-
heel gauw
spin.
t tani geduld
aire (spinn-
ken: daar zit
"wikwitsieur"
boekje op, am
meerd bloed
HEPP.
catie" op bij-
evangen door
gma ziet het
H.

oorzaken der
romankunst
rschenen, hoe-
op een uit het
laatsten tijd.

de, hardop ge-
lief is het nog
ging van som-
rede willen be-
het zoo „ziet”,
an den duivel
i, dan komt hij
adikale woorden
t weer het licht
en op: en dan
lief heeft God
oren Zoon ge-
m gelooft, met

nog al genadig
ezers, die later

zoo, nog ernstig
at als het waar
en strijdige lee-
eene voorstel-
ij voor ons niet
dan is Hij ook
oord; immers,
t drie maal toe-
gd wordt door
ar is niet deze
s, kan hij dan
t, wat Christus

hebben, als Jo-
telling op zijn
en onoverwon-
dit is heel wat
zelfden bijbel,
nde gedachten
die wel voor
die elkaar niet
der aanvullen.
s hij tegelijk-
liggen onder
ons beschikte,
n, en ook, dat
delijk zijn. En
in veel andere
aan te nemen,
n, maar die in
nlijk de keer-
n aanvulling-
te zeggen. —
e ons nu bezig-
gegeven zin is
strekke opper-
is daarmee in
in EN het an-
der. En als het
anes' evangelie

In den regel beperken we ons in deze rubriek tot de producten onzer eigene literatuur, ook omdat onze bedoeling niet is deze afdeeling van ons blad een „leestafel” te doen zijn, maar voor sommige boeken maken we toch gaarne een uitzondering. Er zijn huitenlandsche romans, die uiting mogen worden geacht van bepaalde stroomingen in de letterkunde van over de grenzen (nog niet lang geleden spraken we b.v. over zoodanig boek, den roman van Peter Krasnow) of ook, die inzicht geven in den geest, die onder de menschen leeft, en het ligt naar ons inzien wel op onzen weg zulke boeken te vermelden, indien ze ten minste tot de literatuur gerekend mogen worden.

Reeds eerder wezen we er op, hoe met name de Deutsche romankunst na den oorlog hard van kleur is geworden, zeer felle en soms rauw-werkelijke uitbeelding tot karakteristiek heeft en door een scherp kritischen geest zich onderscheidt. Na de geweldige, alles-beheerschende gebeurtenissen der oorlogsjaren met hun, vooral voor de Deutsche natie zoo droeven nasleep, is de rust nog steeds niet weergekeerd in de volksziel, is er voortdurend nog een, trouwens begrijpelijke, beroering onder de menschen en ook onder hen, die van deze menschen vertellen, de romanschrijvers.

Het is zeer opmerkelijk, hoezeer de Deutsche romankunst van den laatste tijd gericht is op de belichting van de volkssellende, hetzij die veroorzaakt wordt door den voortdurend van oorlogs-omstandigheden (Gustav Freussen schreef nog pas een „bezettings-roman”) hetzij door de doorwerking van de vernielende en ontzenuwende invloeden, die sinds den oorlog het Deutsche volk verslappen. En dan is de teekening van die ellende ongekend drastisch, fel en heftig. Men herinnere zich slechts den roman van Kellermann's romans of van het veelgelezen boek van Jacob Wassermann „Christum Wahnschaffe”. Er gaat uit die boeken een schreeuw op om verbetering, om krachtige, vooral liefdevolte hulp. Striende beschuldiging wisselt er af met diepe deernis. De Schrijvers staan als ware in tusschen het in ellende wegterende volk uit de schaduw-keken der groote steden en de ver-der van dan levende licht-menschen; en die uiter-ten, rossig-belicht door den vlammen-gloed hunner verontwaardiging, doen ze zien in al hun vlijming. Daarom gaat er ook iets aangrijpends van die boeken uit, — we spreken nu natuurlijk over de goede romans, die, welke romankunst geven — ligt er klemmende kracht in ook voor ons, die voor zooveel van die toestanden zijn bewaard ge-

in het dualisme konden overslaan, niet, omdat zij hun meester-evangelist slecht begrepen, maar omdat hijzelf nog niet de zaak worstelde en niet rijp was voor de oplossing, dan is het niet hun schuld, maar de zijne, dat de ketterij opkwam. Dan is Johannes' evangelie ketterische duivelprediking. En dat is nu juist het groote vraagstuk, dat daar ligt achter die poging, om Johannes' duivel-geloof te verklaren uit, of zelfs maar in overeenstemming te brengen met perzisch-grieksche voorstellingen, of, — wat ook gedaan is — het af te leiden uit bepaalde, mythologische voorstellingen van den „aeon”, die verdorven was. Want het komt telkens weer op hetzelfde neer: het gevolg van dit alles is, dat het evangelie van zijn openbaringskarakter beroofd wordt, dat tusschen christendom en heidendom de eenheid gezien wordt als een vanzelfsprekend ding, en dat straks de juist in Johannes' evangelie zoo diepzinnig geteekende worsteling tusschen Christus en den satan als „overste dezer wereld”, ten slotte op hetzelfde neerkomt, als de mythe der heidenen: de mythe van een verlosser-heros, die zijn kamp volbrengt tegen de demonen van de diepte.

Wat moeten wij daarom over deze dingen zeggen?

Het eenvoudigste is ook hier weer het beste: men moet beginnen, te lezen, wat er staat. Twee dingen vallen dan dadelijk op: ten eerste, dat er sprake is, niet zoo maar van „de wereld”, maar van „deze” wereld; en ten tweede, dat er staat: „overste”, en niet iets anders.

Wat het eerstgenoemde betreft: het woord „wereld” kan in den bijbel zeer verschillende beteekenissen hebben. Maar wanneer er met nadruk van „deze” wereld gesproken wordt, dan wil dat zeggen, dat de wereld niet in aanmerking komt in zooverre zij een schepping van God is, maar zoo, als zij is verworpen en misvormd en aan vernielende machten overgegeven door de zonde en den val. De wereld is niet meer, wat zij geweest is; zij is „deze” wereld geworden, de wereld in haar tegenwoordigen toestand. En nu treft het, dat met zekerheid kan worden vastgesteld, dat zoowel in Johannes 12:31 als in 16:11 met opzet geschreven is: de overste van „deze” wereld, wel te onderscheiden van: den heerscher van „de” wereld. In hoofdstuk 14:30 is de lezing „deze” wereld niet geheel zeker; maar ook hier moet de eene tekst met den anderen vergeleken en verdaard worden.

Welnu, indien de Satan zonder verdere begrenzing van het begrip: heer van „de” wereld heette, en indien er dan niets meer van hem gezegd werd, dan zou men kunnen denken, dat Johannes overhield naar wat men het „dualisme” noemt. Dan zou nog eenigermate de gedachte aan een tegen-god kunnen opkomen met schijn van recht. Maar nu er van „deze” wereld gesproken wordt, is dit uitgesloten. Over de wereld, gelijk zij als ongerepte schepping uit Gods hand te voorschijn komt, heeft de duivel geen zeggenschap; bij de schepping is hij geen wereldbouwer, geen demiurg, geen co-operator

bleven en kan zoodanige lectuur zijn betoekenis voor ons hebben.

Voor al kan dat het geval zijn, als ten midden van de ellende-grauwheid en maatschappelijke verschimmeling, de ideale figuur oprijst, die mensch, die door de diepte heen opklimt en in ontplooiing van het belote, het hogere, dat leeft in de menschenziel, dwars door de zwartheid heen, het licht der hoop draagt, de mensch, die voor anderen een weg baant, omdat hij voor zichzelf gestreden heeft. Zulk een figuur is immers de straks genoemde Christiaan Wahnschaffe, is de hoofdpersoon uit Stillgebauers' nieuwste verhaal, is ook Sabien uit Krasnow's historischen roman „Van de dubbele adelaar tot het roode vaandel”.

Er spreekt liefde uit de teekening van zoodanige epische gestalten, geloof ook in een betere toekomst, als de mensch weer zichzelf teruggevonden heeft en de vernieling van den hartstocht heeft opgehouden. Men krijgt soms sterk den indruk, dat de Schrijvers in zulk een figuur hun idealen gestalten geven, dat ze, wat leeft in hun ziel aan diep verlangen, aan heimwee bij de ervaring alom van in puin gezakte levensverhoudingen, uitspreken in de schepping van dien eenen mensch, die in zijn daden en woorden, zijn strijd en overwinning, zijn vallen en opstaan hun zielsgebeuren draagt.

Juist daardoor heeft de roman van deze structuur betekenis als kunstwerk. Want de emotie leeft er in, die alle kunst sturen moet. En als dan de technische verzorging ook goed is, is zulk een boek de lezing ten zeerste waard, kan het verrijken en verdiepen.

Wat we hier, in algemeene bewoording zeiden, is alles van toepassing op den roman, dien we behandelen wilden: Helmut Haringa, door Dr Hermann Papert¹⁾.

Men behoeft de illustraties maar even aan te zien, de vignettes slechts met een enkelen blik op te nemen, om dit te gevoelen. In Helmut Haringa, den hoofdpersoon, is de strijder geboortseerd, de kampvechter, dien we zoo juist beschreven. Te midden van de ellende, de verwoesting, de totale ontredender door drankmisbruik, prostitutie, diefstal, moord, staat hij daar als de fierste eenling, die opkomt voor het recht, die den vertrapte probeert op te heffen en den verstootene tot zich trekt, die held. Voortdurend ontmoeten we hem in het straatgewoel der Deutsche wereldstad (Hamburg), in de achterbuurten, met hun vinze helen en stinkende kroegen, midden tusschen de ellende-

¹⁾ Uitg. N. G. Schoonderboek, Laren.

van God, maar hij is schepsel onder schepselen: geen heer van de wereld, maar een deel ervan. Slechts als de wereld „deze” wereld wordt, valt zij onder zijn heerschappij; en, hoe ge nu ook verder denken wilt over de voorwaarden, waaronder hem die zeggenschap toegebracht wordt, zooveel is toch reeds nu wel duidelijk dat hier van een met God, den Schepper, vergelijkbaren en tegen Hem opweyden anti-god geen sprake is. Want God is voor de wereld, boven de wereld, onafhankelijk van de wereld. Maar de overste „dezer” wereld is niet voor de wereld, omdat hij met haar geschapen is; is ook niet boven de wereld, omdat hij eerst over haar een zekere macht oefenen kan, als zij haar geschiedenis heeft gehad en hijzelf met haar in het proces der geschiedenis begrepen is; en hij is evenmin onafhankelijk van de wereld, want zijn gezag is gebonden aan een bepaald bestaansvorm van de wereld (het bestaan in zonde). Verandert die bestaanswijze, dan is tegelijk onder de gezagsoefening van dezen overste de grondslag weggenomen. Ja, het is wel een „overste”; maar een overste van zeer armoedige potentie. Hij „maakt” zijn gezagsgebied niet, en „vermaakt” het ook niet: hij heeft zijn rijk niet, maar het rijk „heeft” hem. Zijn regeering is gebonden, en beperkt; en wee hem, als zijn rijk zich onder zijn handen zou veranderen; het zou onder zijn voeten wegzinken. Een vorst, die zoo „regeert”, belooft de kans, dat zijn rijk blijft staan, maar dat hij eronder wegzinkt. Ja, wat mogelijkheid is, blijkt straks werkelijkheid. Het is een tragisch gebeuren, dat juist de drie plaatsen, waarop men gepoogd heeft, de leer van een met goddelijke sterkte bekleeden duivel als bijbelsche leer te gronden, zijn nederlaag, zijn gebondenheid bewijzen. Hij zal „huitengeworpen worden”. Hij „heeft niets” aan den Christus. Hij „is alreede geoordeeld”... (12:31; 14:30; 16:11).

En nu in de tweede plaats: men lette er ook op, dat hier een woord staat („overste”), dat slechts van beperkt gezag spreken wil. Het grieksche woord („archon”) is iets anders dan het andere woord in diezelfde taal: „archêgos”. In het laatste woord kan de gedachte liggen van een oorspronkelijke, eigenmachtige, op eigen initiatief rustende gezagsdaad: het is meer aanduiding van „auteur”, stichter, grondlegger, dan dat het „leider” beteekent (meer „author”, „founder”, dan „leader”; Milligan, N. T. Doc. 1913, 75). En nu komt het woord „archêgos” ook wel van den duivel voor in het N. Testament en elders; maar dan steeds in verbinding met het kwaad; van het kwaad is hij de aanstichter, de grondlegger; maar niet van de wereld. Van het zóó-zijn der wereld (als „deze” wereld) kan men hem desnoods „archêgos” noemen; maar van het „zijn” der wereld niet. Dat is God alleen; en van de wedergeboorte der wereld, van geloof en bekeering, is God in Christus de „archêgos” in het Nieuwe Testament. Dat wil dus zeggen: in Gods hand zijn de middelen en van Gods Geest en Gods Zoon zijn de krachten, die „deze” wereld uit haar ellende opheffen en uit Satans tyrannie verlossen zullen. Maar

menschen, de rauw-vloekende kerels, de schor-schellende wijven, en straks weer in de gerechtszaal (hij is rechter: waar we, met hem achter de groene tafel gezeten, van precies tegengeselde zijde tegen de ellende aankijken: we staan er overal en altijd tusschen, omdat de uitbeelding geweldig is en de kleur het als van laaiend vuur, maar we zien ook steeds hem boven alles uit: den strijder, die niet loslaat).

Voor alles wil dit boek propaganda voeren, propaganda tegen het drankmisbruik en vóór de geheelonthouding. Ongetwijfeld spreekt dit karakter heel sterk, zoo, dat er wel eens iets tendentieux komt in de onderdeelen; ook is de samenhang van het gebeuren niet steeds even hecht, zoodat de draad van het verhaal wel eens moeilijk te volgen is; eindelijk zijn sommige tafereelen wel wat te zeer gechargeerd (b.v. van den huisvader, die meegelokt naar een herberg, bij een opstootje zijn vriend verdedigt tegen de politie, een agent doodt en zoo in de gevangenis komt) — Maar dit alles neemt toch de waarde van het boek niet weg en schaad niet den invloed, dien het oefenen kan met z'n zeer positieve en moreel-sterke strekking. Er dreunt een geweldig geluid door dit boek, de krachtige stem van vermaan, die te aangrijpend wordt door de smart-kreten van den jammer, die er boven uitgillen. En, door dit karakter, is het een betoekenisvol boek, ook voor ons volk en voor onzen tijd. De zesde druk, dien het beleefde, legt daarvan mede een klaar getuigenis af.

Uit godsdienstig oogpunt heeft het boek daaren-teen geen waarde, al heeft het in dit opzicht wel een schijn. Als aan het aan 't slot de strekking samenvat in de gedachte, dat men Gods meer gehoorzamen moet dan de menschen en het gelooven bepleit, als de regeneratieve kracht voor de toekomst, maakt het den indruk ook zoo te getuigen. Maar bij nauwkeuriger beschouwen blijkt dat toch zonder waarde, ziet men, dat hier de godsdienstigheid is van het soort, dat met het woord „religiositeit” juist is gestempeld, gelijk dat met de groote meerderheid van dit soort van boeken het geval is. Er wordt b.v. gesproken over den strijd tusschen het licht en de duisternis om „het wezenlijke bestaan der wereld”. En dan lezen we dit: „Zoo breekt het licht, Gods engel, zich baan, van overwinning tot overwinning. Dat licht heeft voor het eerst gezegevierd, toen in den beginne uit den ongeregelde strijd van duistere krachten in den woesten maalstroom de wet van het ontstaan tot wording kwam. En weer heeft het licht overwonnen, toen op aarde, zoowel als op

Satan zelf kan dat niet. Hij is niet een „archêgos”, maar slechts een „archon” van de wereld, en dan nog maar van „deze” wereld.

Een „archon” nu behoeft volstrekt geen soeverein te zijn. Hij kan wel degelijk ondergeschikte zijn. Voorbeelden, vraagt ge? Wel, Herodes de Groote had een „archon”, een gezagvoerder in Idumaea en Gaza, maar hijzelf bleef de soeverein; en de archon mocht slechts regeren, omdat en voorzover zijn koning-lastgever het verkoos. Zoo had de stad Tiberias een raad van 600 leden, met een „archon” aan het hoofd; maar van zelfbestuur in den zin van soevereiniteit, was geen schijn of schaduw. Ook de „archonten” van Philippi waren weer rekschap verschuldigd aan het oppergezag (Hand. 16:19). In Hand. 4:26 worden de „archonten” van de „koningen” heel nadrukkelijk onderscheiden. Hoe weinig de naam „archon” ons recht geeft, aan „goddelijke” macht te denken, leert 1 Corinthhe 2:6, 8. Daar toch worden heel gewone menschen ook „archonten” van „deze” (!) eeuw genoemd; en niemand zal denken, dat Paulus deze menschen als „goden” van het kwaad beschouwde.

Alles wijst erop, dat een „archon” macht hebben kan, die „geleend” is, die ontvangen is, en van begin tot eind onderworpen blijft aan de beschikking van den soeverein, die hem gebruikt. Een „archon” kan dan ook worden aangesteld: b.v. door menschen (Hand. 7:27, 35), of door God (Hand. 7:35) of door een kring van volgelingen, die hem zedelijk overwicht toekennen (Lucas 14:1). Zijn macht is zoo weinig goddelijk-soverein, dat de „archonten” van „deze” wereld worden te niet gedaan, tot werkeloosheid gedoemd (1 Cor. 2:6).

De duivel heet „archon”. Maar „despoot” (in gunstigen zin) heet God de Heere in het visioen van het vijfde zegel, als de zielen onder het altaar zuchten en vragen, hoe lang het nog duren moet, dat de overste, de archon, van „deze” wereld trapt op de kerk en drinkt het bloed van Gods erfgenamen. God is de alleen-heerscher, de despoot; maar knacht, tot in alle eeuwigheid, blijft de satan. Hij ontleent zijn titel alleen hieraan, dat God de wereld met hem straft, en haar in den waan overgaf, waardoor ze met hem gemeene zaak maken wil. En zoo weinig mag men hier van een „tegen-god” spreken, dat zelfs van den Christus, die toch de „overste”, de „archon” van de koningen der aarde heet (Openb. 1:5) met nadruk verzekerd wordt, dat hij het koninkrijk eenmaal aan den Vader zal overgeven, opdat God zij alles en in allen (1 Cor. 15). Wie daaraan denkt, en weet, dat zelfs de „archon” Christus in de Schrift aan Gods opperheerschappij onderworpen blijft, die voelt het als een onrecht, den bijbel aangedaan, wanneer zooveel gepoogd hebben, den bijbel het heidensche dualisme te laten prediken, omdat de duivel „overste dezer wereld” heette. Juist omgekeerd: God is één; de duivelen zelf gelooven dat, beter dan veel theologen; en zij sidderen (Jacobus 2:19). Bijbel en heidensche mythologie zijn twee.

K. S.